

УДК 347.1

О. В. Макаренко
здобувач кафедри цивільного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
суддя господарського суду Харківської області

ПРЕДСТАВНИЦТВО ОСОБИ, ЯКІЙ НАДАЄТЬСЯ ДОПОМОГА В ПОРЯДКУ СТАТТІ 78 ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ, У СУДОВИХ ПРОВАДЖЕННЯХ

Людині для реального задоволення її потреб недостатньо самого лише визнання за нею певних суб'єктивних прав, необхідно, щоб вона була спроможною здійснити ці права, тобто втілити їх у дійсність. Унаслідок різних причин (зокрема через тяжку хворобу чи інвалідність) фізична особа може опинитися в складних життєвих обставинах, за яких вона не зможе здійснювати належні їй права в повному обсязі. Подолання перешкод, яких людина, внаслідок незадовільного стану соматичного здоров'я, зазнає на шляху до реалізації належних їй прав і виконання покладених на неї обов'язків, досягається через такий правовий засіб, як надання дієздатній фізичній особі допомоги в здійсненні її прав і виконанні обов'язків, основні засади якого відображено в ст. 78 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України.

Мета статті – визначити особливості процесуального представництва особи, якій надається допомога в порядку ст. 78 ЦК України.

Відповідно до абз. 1 ч. 4 ст. 78 ЦК України, помічник представляє особу в органах державної влади, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування та організаціях, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення. Поряд із цим в абз. 2 зазначеної статті міститься спеціальне застереження, що помічник може представляти фізичну особу в суді лише на підставі окремої довіреності. Отже, законодавець використовує різні підходи до посвідчення повноважень помічника при представництві в суді та при представництві в інших органах та організаціях. По суті, в абз. 1 ч. 4 ст. 78 ЦК України мова йде про представництво в матеріальному праві або цивільне представництво, для якого довіреність помічнику не потрібна (достатньо лише посвідчення, виданого органом опіки та піклування), тоді як в абз. 2 ч. 4 ст. 78 ЦК України йдеться про представництво в суді, тобто процесуальне представництво, здійснення якого без довіреності не допускається. Не звернувшись до загальних положень про представництво в цивільному та цивільно-процесуальному праві, оцінити доцільність такого підходу важко.

Так, згідно з ч. 1 ст. 237 ЦК України, представництвом є правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє. У літературі зазначається, що

вчинення правочинів представником полягає в здійсненні ним власних дій, які, відповідно до наданих йому повноважень, створюють, змінюють або припиняють цивільні права й обов'язки особи, яку представляють [1, с. 332]. Разом із тим норми процесуального законодавства не містять визначення представництва. Згідно з положеннями, які напрацьовані в доктрині цивільного процесу, під процесуальним або судовим представництвом потрібно розуміти правовідношення, на підставі якого одна особа сприяє захисту прав, свобод та інтересів іншої особи й (або) здійснює від її імені процесуальні дії в межах наданих повноважень [2, с. 341]. Положення щодо процесуального представництва регламентовані ст. ст. 38–44 Цивільного процесуального кодексу (далі – ЦПК) України, ст. ст. 56–59 Кодексу адміністративного судочинства (далі – КАС) України і ст. 28 Господарського процесуального кодексу (далі – ГПК) України.

Традиційно вважається, що в процесуальному представництві варто розрізняти два види правовідносин: внутрішні, що виникають між представником та особою, яку він представляє, і зовнішні, що виникають між ними та судом [3, с. 67; 4, с. 76; 5, с. 98]. У першому виді правовідносин представник наділяється процесуальними повноваженнями, а в другому – відбувається допуск його судом до участі в процесі. На цій підставі деякі вчені ставлять під сумнів тезу про те, що в рамках процесуального представництва мають місце лише процесуальні правовідносини, обов'язковим суб'єктом яких є суд [6, с. 84; 7, с. 62]. Інші дослідники пропонують більш широкий підхід, відповідно до якого відносини процесуального представництва діляться на три види: правовідносини між представником та особою, яку він представляє, в силу яких представник наділяється повноваженнями; правовідносини між представником і судом у процесі здійснення ним процесуальних дій; правовідносини між особою, яку представляють, і судом, що є результатом реалізації внутрішніх і зовнішніх правовідносин [7, с. 62]. При цьому зауважується, що правовідносини між представником та особою, яку він представляє, за своєю суттю є матеріально-правовими, а інші два види – процесуально-правові. Отже, при такому підході фактично наголошується, що між представником та особою, яку він представляє, процесуальні пра-

вовідносини не виникають [8, с. 89], між ними виникають лише матеріально-правові відносини. Останні розглядаються в процесуальній літературі як передумова (підстава) виникнення правовідносин між представником і судом. Підкреслюється, що без виникнення матеріально-правових відносин неможливе виникнення правовідносин процесуальних за участю представника [4, с. 76]. Матеріально-правовими передумовами процесуального представництва можуть бути, зокрема, правочини (видача довіреності, укладення договору доручення), обіймання певної посади у випадку представництва юридичної особи, факт наявності родинних відносин, рішення суду (у випадках усиновлення, призначення опікуна чи піклувальника тощо).

Проте договір про надання допомоги дієздатній фізичній особі не може бути матеріально-правовою підставою процесуального представництва, адже, відповідно до прямої вказівки ст. 78 ЦК України, помічник може представляти фізичну особу в суді лише на підставі окремої довіреності. Указівка на необхідність надання окремої довіреності помічнику для представництва в суді свідчить про те, що відносини процесуального представництва виходять за межі правовідносин із надання дієздатній фізичній особі допомоги в здійсненні її прав і виконанні обов'язків. Надання допомоги в порядку ст. 78 ЦК України не є всеохопним: помічник не може представляти особу в усіх без винятку правовідносинах, адже він не є законним представником. Предметом договору із надання допомоги можуть бути лише послуги із цивільного, матеріально-правового представництва, але не процесуальне представництво. Із цього приводу О.О. Пелєвін слушно зауважує, що в судовому процесі «громадянин, котрий перебуває під патронажем, бере участь самостійно, якщо інше не встановлено договором, що свідчить про виключно добровільний характер представництва інтересів особи, над якою встановлено патронаж» [9, с. 44].

Вищезазначене дає підстави стверджувати, що процесуальне представництво дієздатної фізичної особи її помічником істотно відрізняється від процесуального представництва, яке здійснюють опікуни та піклувальники. У теорії цивільного процесу розрізняють законне й договірне представництво залежно від того, на підставі чого виникають повноваження представника. Згідно зі ст. 39 ЦПК України, законними представниками є батьки, усиновлювачі, опікуни, піклувальники чи інші особи, визначені законом, а також опікун, призначений для опіки над майном, виконавець заповіту або інша особа, що вживає заходів щодо охорони спадкового майна. Повноваження таких представників виникають на підставі закону. Натомість повноваження договірних представників виникають на підставі договору. Такими представ-

никами, згідно зі ст. 40 ЦПК України, може бути адвокат або інша особа, яка досягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність і належно посвідчені повноваження на здійснення представництва в суді. Обмеження щодо участі договірних представників визначено ч. 2 ст. 40, ст. 41 ЦПК України.

Отже, опікуни та піклувальники є законними представниками особи; вони наділяються представницькими повноваженнями відповідно до прямої вказівки закону в силу самого свого статусу в матеріальних правовідносинах як опікунів чи піклувальників; вони не потребують спеціальної довіреності на ведення справи в суді, адже їхні процесуальні права не можуть обмежуватися. Повноваження законних представників посвідчуються, відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 42 ЦПК України, свідоцтвом про народження дитини або рішенням про призначення опікуном, піклувальником чи охоронцем спадкового майна.

На протипагу зазначеному, помічник дієздатної особи в силу самого свого статусу в матеріальних правовідносинах, що також може бути підтверджено посвідченням, не наділяється повноваженнями щодо представництва особи в суді. Відповідно, такий помічник може бути лише договірним представником, а отже, на нього мають поширюватися загальні положення щодо договірних представників в процесуальних правовідносинах. Окрім того, оскільки помічник не є адвокатом, його потрібно визнати непрофесійним представником. Помічник має відповідати вимогам, що висуваються нормами процесуального законодавства до непрофесійних представників, зокрема він повинен досягти віку 18 років, мати повну цивільну дієздатність і належним чином посвідчені повноваження. Вимога процесуального законодавства щодо повної дієздатності видається зайвою для помічників, адже помічником може бути тільки дієздатна фізична особа (абз. 2 ч. 1 ст. 78 ЦК України). Натомість вимога щодо досягнення повноліття заслуговує окремої уваги у світлі того, що помічником може бути також і особа, яка набула повної цивільної дієздатності до досягнення 18 років. Така особа хоча й може бути помічником, однак в силу імперативного припису ч. 1 ст. 40 ЦПК України не може представляти інтереси того, кому допомагає, у судових провадженнях.

Помічник повинен надати до суду документи, що посвідчують його повноваження. Відповідно до ч. 1 ст. 42 ЦПК України, такими документами у випадку непрофесійного представництва фізичної особи є довіреність фізичної особи. При цьому законодавство не встановлює інших документів, якими можуть посвідчуватися повноваження таких представників. Ця ж ідея проводиться й у ст. 78 ЦК України. Помічник не може діяти як договірний представник на основі договору про на-

дання допомоги або посвідчення помічника, адже цивільному процесу властивий спеціально-дозвільний спосіб регулювання, тобто дозволено тільки те, що прямо передбачено в законі.

Помічник, який має повноваження на ведення справи в суді, може вчиняти від імені особи, якій він допомагає, усі процесуальні дії, що їх має право вчиняти ця особа. Обмеження повноважень помічника на вчинення певної процесуальної дії мають бути застережені у виданій йому довіреності (ч. ч. 1 і 2 ст. 44 ЦПК України).

У справі № 2-о-156/10 заяву до суду в порядку окремого провадження від імені особи було подано її помічником. Під час вирішення питання щодо відкриття провадження у справі суд дійшов висновку, що заяву подано особою, яка не має повноважень на ведення справи. В ухвалі про повернення заяви, зокрема, зазначалося, що аналіз комплексу (переліку) прав, які може вчиняти представник заявника, надав можливість дійти висновку, що він (представник заявника) не має повноважень на звернення до Центрально-міського районного суду м. Макіївки із заявою в порядку окремого провадження, а тому її подано до суду та підписано від імені заявника особою, яка не може цього робити, бо не має на це повноважень, у зв'язку з чим заяву необхідно повернути [10].

Схожа ситуація мала місце й у справі № 2-а-6966/11, що розглядалась у порядку адміністративного судочинства. У зазначеній справі помічник звернувся від імені фізичної особи до суду з адміністративним позовом до Управління праці та соціального захисту населення. Під час розгляду справи суд дійшов висновку, що позовну заяву потрібно залишити без розгляду з огляду на те, що, відповідно до ст. 155 КАС України, суд залишає позовну заяву без розгляду, якщо позовну заяву від імені позивача подано особою, яка не має повноважень на ведення справи. Оскільки, відповідно до рішення районної ради, ОСОБА_2 призначено помічником дієздатної фізичної особи ОСОБА_1, за відсутності довіреності на представництво інтересів дієздатної особи ОСОБА_2 не уповноважена щодо звернення до суду в інтересах іншої особи [11].

Отже, якщо до суду звертається помічник без довіреності від дієздатної фізичної особи, яка за станом свого здоров'я не здатна самостійно здійснювати свої права та виконувати обов'язки, суд повинен повернути таку заяву (п. 3 ч. 3 ст. 121 ЦПК України, п. 4 ч. 2 ст. 108 КАС України, п. 1 ч. 1 ст. 63 ГПК України), а у випадку, коли провадження у справі вже відкрите, – залишити її без розгляду (п. 2 ч. 1 ст. 207 ЦПК України, п. 2 ч. 1 ст. 155 КАС України, п. 1 ч. 1 ст. 81 ГПК України).

Із зазначеного випливає, що помічник дієздатної фізичної особи в цивільному, адміністративному та господарському процесах за умови надання йому відповідних повноважень має статус дого-

вірного представника, на відміну від опікуна та піклувальника. Відповідно до цього, його повноваження є такими, що виникають на основі договору, а не закону, а тому такі повноваження мають посвідчуватися довіреністю фізичної особи, в якій має зазначатися обсяг наданих помічникові повноважень, а також їх обмеження, оскільки інакше, ніж через ознайомлення із довіреністю, суд не може пересвідчитися в наявності повноважень помічника на ведення справи в суді та з'ясувати конкретний перелік його повноважень.

Отже, процесуальне представництво, яке може здійснюватися помічником дієздатної фізичної особи, належить характеризувати як договірне, непрофесійне, необов'язкове представництво фізичної особи.

Варто зазначити, що в абз. 2 ч. 4 ст. 78 ЦК України буквально йдеться лише про представництво «в суді», тобто про судове представництво. Поряд із цим, на нашу думку, поняття «судове представництво» є вужчим за обсягом порівняно з поняттям «процесуальне представництво». У теорії цивільного процесу зазначається, що норми, які регулюють інститут процесуального представництва, мають загальний характер, тому сфера їх правової дії поширюється на всі стадії процесу та на всі види проваджень у цивільному судочинстві [2, с. 343–344]. У зв'язку із зазначеним виникає питання про те, як мають посвідчуватися повноваження помічника дієздатної фізичної особи при зверненні до органів примусового виконання рішень суду, з огляду на те що виконання рішень у сучасних розвідках визнається завершальною стадією цивільного судочинства [12, с. 139–140; 13, с. 230–231; 14, с. 160–161].

У цьому контексті варто згадати численну практику Європейського суду з прав людини з питань тлумачення п. 1 ст. 6 Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод (далі – ЄКПЛ), яка закріплює право особи на справедливий судовий розгляд. Зокрема, у справі Хорнсбі проти Греції зауважувалось, що «право на доступ до суду, гарантоване ст. 6 ЄКПЛ, стало б ілюзорним, якби правова система держави дозволяла, щоб остаточне, обов'язкове рішення суду залишалося невиконаним. Виконання рішення суду в аспекті цієї статті має розглядатися як невід'ємна частина судового провадження у справі» [15]. Отже, варто погодитися з думкою тих учених, які вважають виконання рішень завершальною стадією судового провадження [12, с. 139–140; 13, с. 231]. Відтак судове представництво є вужчим від процесуального представництва, бо охоплює лише процесуальні дії представника в суді. Натомість поняття процесуального представництва охоплює собою представництво на всіх стадіях цивільного, адміністративного та господарського судочинства, враховуючи стадію виконання рішень суду.

Як нам видається, в абзаці 2 ч. 4 ст. 78 ЦК України мова повинна йти не тільки про представництво особи в суді (власне судове представництво), а й про представництво особи в органах примусового виконання рішень суду (процесуальне представництво на всіх стадіях провадження), оскільки виконавче провадження є завершальною стадією судового провадження, де діють аналогічні принципи. Так, відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону України «Про виконавче провадження», сторони можуть реалізовувати свої права й обов'язки у виконавчому провадженні самостійно або через представників. Особиста участь фізичної особи у виконавчому провадженні не позбавляє її права мати представника, крім випадку, коли боржник, згідно з рішенням, зобов'язаний учинити певні дії особисто. Відповідно до ч. 5 ст. 9 зазначеного Закону, повноваження представника повинні бути підтверджені довіреністю, виданою відповідно до вимог закону. Отже, представництво в цьому випадку має здійснюватися на основі довіреності й на таке представництво повинні поширюватися правила представництва в суді.

Ураховуючи вищезазначене, вважаємо, що абз. 2 ч. 4 ст. 78 ЦК України потрібно викласти в такій редакції: «Помічник може представляти фізичну особу на всіх стадіях судового провадження, враховуючи стадію виконання судового рішення, виключно на підставі окремої довіреності».

У цивільному процесі, як відомо, можливе так зване подвійне представництво, коли представник має представника. Так, відповідно до ч. 5 ст. 39 ЦПК України, законні представники можуть доручати ведення справи в суді іншим особам. Зазначена норма фактично передбачає випадок подвійного представництва, коли в особі є одночасно й законний, і договірний представники, котрі при тому можуть діяти в процесі одночасно. У літературі зазначається, що участь декількох представників однієї особи в цивільному процесі є допустимою передусім у разі доручення законним представником ведення справи в суді адвокату з метою отримання кваліфікованої правової допомоги [2, с. 347]. Проте в нормах процесуального законодавства нічого не зазначено про те, чи допускається в цивільному судочинстві існування інших видів множинності представників. У цьому контексті може виникнути кілька запитань. По-перше, чи може помічник діяти в процесі поряд із договірним професійним представником-адвокатом? По-друге (за умови ствердної відповіді на попереднє питання), хто повинен укладати договір з адвокатом: помічник чи сама фізична особа, якій надається допомога? По-третє, чи має право помічник, який вже виступає договірним представником у суді, передоручити ведення справи в суді іншій особі?

Варто зазначити, що питання стосовно можливості участі кількох договірних представників

однієї особи в науковій літературі залишається дискусійним, оскільки цивільним процесуальним законодавством зазначене питання не врегульовано. У цьому контексті, однак, привертає увагу положення ч. 1 ст. 38 ЦПК України, відповідно до якого особа має право брати участь у цивільній справі особисто або через представника. Особиста участь у справі особи не позбавляє її права мати в цій справі представника. Той факт, що слово «представник» ужите законодавцем в однині, на перший погляд мав би свідчити про те, що особа може мати тільки одного представника. Окрім того, як зауважується в літературі, у чинному цивільному процесуальному законодавстві відсутній механізм правового регулювання участі кількох представників однієї особи [2, с. 348].

Проте, на нашу думку, варто погодитися з тими авторами, які виступають за можливість участі у справі кількох представників однієї особи [2, с. 348; 8, с. 90]. Відповідно, і дієздатна фізична особа, яка внаслідок стану здоров'я не здатна самостійно здійснювати свої права та виконувати обов'язки, може мати кількох представників у процесі. Тобто участь у процесі помічника, що діє на підставі окремої довіреності як договірний представник, не позбавляє зазначену особу мати в цій справі іншого договірного представника. Зокрема, зазначена ситуація може виникнути в тому випадку, коли знань помічника недостатньо для представництва в суді, а тому для ефективного захисту особа також може залучити професійного представника – адвоката, що надаватиме такій особі правову допомогу. Протилежний підхід суперечив би положенням ст. 59 Конституції України, яка закріпила право фізичних і юридичних осіб на правову допомогу під час реалізації ними конституційного права на судовий захист. Помічник і адвокат мають діяти у процесі на підставі окремих довіреностей, виданих дієздатною фізичною особою, яка потребує допомоги в здійсненні її прав і виконанні обов'язків, адже в цьому випадку адвокат представлятиме інтереси самої особи, а не її помічника. Тим більше, що, виходячи зі змісту ст. 78 ЦК України, помічник не наділений правом видачі довіреностей та укладення договорів про надання правової допомоги від імені підопічного. Варто зазначити, що в тому випадку, коли поряд із помічником як непрофесійним договірним представником діє адвокат як професійний договірний представник, повноваження останнього можуть посвідчуватися не тільки довіреністю, а й іншими документами, а саме: ордером, до якого додається витяг із договору, у якому зазначаються повноваження адвоката як представника або обмеження його прав на вчинення окремих процесуальних дій; дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги; договором (ч. 4 ст. 42 ЦПК

України). У всіх зазначених випадках дієздатна фізична особа, якій надається допомога, зберігає за собою право діяти в процесі одночасно зі своїми представниками.

Раніше вже було зроблено висновок щодо того, що помічник виступає в суді договірним представником особи, якій надається допомога. Поряд із цим на практиці можуть виникнути ситуації, коли помічником дієздатної фізичної особи є членом родини цієї особи. У цьому контексті варто звернути увагу на положення ст. ст. 172, 258, 262 Сімейного кодексу (далі – СК) України. Так, відповідно до ч. 2 ст. 172 СК України, повнолітні дочка, син мають право звернутися за захистом прав та інтересів непрацездатних, немічних батьків як їхні законні представники без спеціальних на те повноважень. Те саме правило діє щодо усиновлених та усиновлювачів на підставі ст. 232 СК України. Згідно з ч. 2 ст. 258 СК України, баба і дід мають право звернутися за захистом прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх і повнолітніх непрацездатних онуків до органу опіки та піклування або до суду без спеціальних на те повноважень. Згідно зі ст. 262 СК України, сестра, брат, мачуха, вітчим мають право на самозахист своїх малолітніх, неповнолітніх, повнолітніх непрацездатних братів, сестер, пасинка, падчерки. Сестра, брат, мачуха, вітчим мають право звернутися за захистом прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх і повнолітніх непрацездатних братів, сестер, пасинка, падчерки до органу опіки та піклування або до суду без спеціальних на те повноважень.

Варто зазначити, що за умови виконання зазначеними особами функцій помічника під час звернення до суду потрібно виходити з того, що ці особи діятимуть не як договірні представники в порядку ст. 40 ЦПК України, а як особи, яким надане право захищати права, свободи й інтереси інших осіб на підставі ст. 45 ЦПК України. Так, відповідно до ч. 1 ст. 45 ЦПК України, у випадках, установлених законом, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи можуть звертатися до суду із заявами про захист прав, свобод та інтересів інших осіб або державних чи суспільних інтересів. Проте, як зазначається в літературі, участь у справі зазначених суб'єктів потрібно відрізнити від участі у справі представників [2, с. 361].

У цьому випадку право зазначених фізичних осіб на звернення до суду буде обумовлене не договором, підставою його виникнення буде пряма вказівка на це в законі. У зв'язку із зазначеним ці особи не можуть кваліфікуватися як представники, а матимуть свій особливий статус у цивільному судочинстві. Формою участі зазначених осіб буде звернення до суду із позовною заявою або заявою в порядку окремого чи наказного провадження, а єдиною підставою їх участі буде пряма вказівка на це в законі.

При цьому участь зазначених осіб можлива лише на стороні позивача, а тому вони матимуть процесуальні права позивача, хоча безпосереднім позивачем виступатиме особа, на захист інтересів якої вони діють. При цьому участь таких осіб в інтересах відповідача законодавством не передбачена. Тож у випадку, коли позов висунутий до дієздатної фізичної особи, яка потребує допомоги в порядку ст. 78 ЦК України, зазначені особи, будучи помічниками, можуть діяти лише на підставі окремої довіреності як договірні представники.

Література

1. Цивільне право : [підручник] : у 2 т. / [В.І. Борисова, Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.]; керівн. авт. кол. В.І. Борисова ; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасько-Фатеевої, В.Л. Яроцького. – Х. : Право, 2011. – Т. 1. – 2001. – 656 с.
2. Курс цивільного процесу : [підручник] / [В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова та ін.]; за ред. В.В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 1352 с.
3. Смушкин А.Б. Гражданский процесс : [учебное пособие] / [А.Б. Смушкин, Т.В. Суркова, О.С. Черникова]. – М. : Омега-Л, 2008. – 320 с.
4. Сульженко Ю.І. Цивільне процесуальне представництво, його розвиток та види / Ю.О. Сульженко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2004. – № 1. – С. 73–84.
5. Чернооченко С.І. Цивільний процес : [навчальний посібник] / С.І. Чернооченко. – 2-ге вид., переробл. та доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 472 с.
6. Васильєв С.В. Цивільний процес : [навчальний посібник] / С.В. Васильєв. – Х. : ТОВ «Одісей», 2008. – 408 с.
7. Халатов С.А. Представительство в гражданском и арбитражном процессе / С.А. Халатов. – М. : НОР-МА, 2002. – 208 с.
8. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / [С.С. Бичкова, Ю.В. Білоусов, В.І. Бірюков та ін.]; за заг. ред. С.С. Бичкової. – К. : Атіка, 2008. – 840 с.
9. Пелевин А.А. Патронаж над дееспособными гражданами и смежные правоотношения / А.А. Пелевин // Российский судья. – 2008. – № 3. – С. 44–45.
10. Ухвала Центрально-Міського районного суду м. Макіївки від 08.11.2010 у справі № 2-о-156/10 // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/12420043>.
11. Ухвала Кіровського районного суду м. Кіровограда від 22.06.2011 у справі № 2-а-6966/11 // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/17230687>.
12. Сакара Н.Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах : [монографія] / Н.Ю. Сакара. – Х. : Право, 2010. – 256 с.
13. Цувіна Т.А. Право на суд у цивільному судочинстві : [монографія] / Т.А. Цувіна. – Х. : Слово, 2015. – 281 с.
14. Цувіна Т.А. Право на суд у цивільному судочинстві : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Т.А. Цувіна ; Нац. ун-т «Юрид. акад. ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Б. в., 2013. – 265 с.
15. Hornsby v. Greece, No. 18357/91, ECHR 1997-II // HUDOC [Electronic resource]. – Available at : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58020>.

Анотація

Макаренко О. В. Представництво особи, якій надається допомога в порядку статті 78 Цивільного кодексу України, у судових провадженнях. – Стаття.

У статті розглядаються питання, пов'язані із процесуальним представництвом дієздатної фізичної особи, якій надається допомога в порядку статті 78 Цивільного кодексу України. Зокрема, визначається підстава такого представництва та його правова природа. Процесуальне становище помічника порівнюється із процесуальним становищем опікунів і піклувальників. З'ясовуються межі поняття «процесуальне представництво», зокрема робиться висновок про те, що процесуальне представництво має охоплювати не тільки представництво особи в суді, а й представництво особи в органах примусового виконання рішень суду. Окрему увагу приділено проблемі множинності представників, яка виникає в тих випадках, коли дієздатну особу в судовому провадженні представляють одночасно і помічник, і професійний представник – адвокат.

Ключові слова: представництво, процесуальне представництво, представник, помічник, надання дієздатній фізичній особі допомоги в здійсненні її прав і виконанні обов'язків.

Аннотация

Макаренко О. В. Представительство лица, которому предоставляется помощь в порядке статьи 78 Гражданского кодекса Украины, в судебных производствах. – Статья.

В статье рассматриваются вопросы, связанные с процессуальным представительством дееспособного физического лица, которому предоставляется помощь в порядке статьи 78 Гражданского кодекса Украины. В частности, определяется основание такого представи-

тельства и его правовая природа. Процессуальное положение помощника сравнивается с процессуальным положением опекунов и попечителей. Выясняются границы понятия «процессуальное представительство», в частности сделан вывод о том, что процессуальное представительство должно охватывать не только представительство лица в суде, но и представительство лица в органах принудительного исполнения судебных решений. Отдельное внимание уделено проблеме множественности представителей, которая возникает в тех случаях, когда дееспособное лицо в судебном производстве одновременно представляют и помощник, и профессиональный представитель – адвокат.

Ключевые слова: представительство, процессуальное представительство, представитель, помощник, предоставление дееспособному физическому лицу помощи в осуществлении его прав и исполнении обязанностей.

Summary

Makarenko O. V. Representation of a person that receives assistance in accordance with article 78 of Civil Code of Ukraine in judicial proceedings. – Article.

Rendering help to a capable physical person with exercising her rights and performing her duties is considered to be a civil-law instrument, by means of which a person can compensate for some lacking abilities that are needed for independent participation in civil transactions. Legal rules on rendering help to a capable physical person are considered to constitute a separate sub-institute of civil law as well as tutorship and curatorship. The main duties and powers of assistant are enumerated in the article 78 of Civil Code of Ukraine. However the list of those duties and powers is not exhaustive.

Key words: representation, judicial representation, representative, assistant, rendering help to a capable person with exercising her rights and performing her duties.